

Advies 11-2006 : Ontwerp koninklijk besluit betreffende de bestrijding van de besmettelijke ziekten van de bijen (dossier Sci Com 2005/80)

Het Wetenschappelijk Comité van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, overwegende de besprekingen tijdens de werkgroepvergadering van 18 januari 2006 en de plenaire vergaderingen van 20 januari, 10 februari en 10 maart 2006; geeft het volgende advies :

Het ontwerp koninklijk besluit waarover een advies wordt gevraagd, houdt een wijziging in van het koninklijk besluit van 10 september 1981 betreffende de bestrijding van de besmettelijke ziekten van de bijen. Het wordt genomen ter uitvoering van hoofdstuk III van de diergezondheidswet van 24 maart 1987 en strekt ertoe de bestrijding van bijenziekten en de opvolging daarvan dynamischer te maken en de nationale wetgeving bij te werken met betrekking tot de nieuwe administratieve structuren en het optreden van nieuwe aangifteplichtige ziekten zoals de kleine bijenkastkever (*Aethina tumida*) en de *Tropilaelaps* mijt. Dit ontwerp houdt rekening met de evolutie van de diagnosemethoden en met de moderne bijenteelttechnieken.

Het Wetenschappelijk Comité wijst op de volgende punten:

1. Algemene opmerkingen:

1) In verband met vuilbroed kunnen drie categorieën van bijenkasten worden onderscheiden : ofwel afwezigheid van sporen en afwezigheid van klinische tekens, ofwel aanwezigheid van sporen en afwezigheid van klinische tekens (besmette kast), ofwel aanwezigheid van sporen en aanwezigheid van klinische tekens (aangetaste kast). Het Wetenschappelijk Comité doet een aantal suggesties in verband met de maatregelen die eventueel moeten worden genomen als een kast besmet is (aanwezigheid van sporen), bovenop de in artikel 8 beschreven maatregelen : regelmatig opvolgen, afbakening van een zone met verhoogd risico, inzetten van een assistent voor de bijenteelt om monsters te nemen en in te staan voor de opvolging. Wanneer een kast besmet is, raadt het Wetenschappelijk Comité immers aan om ten minste een opvolging te doen aangezien een besmette kast makkelijk een aangetaste kast kan worden (met klinische tekens). Het Wetenschappelijk Comité doet diezelfde suggestie ook voor de andere in het ontwerp vermelde besmettelijke ziekten.

Het Wetenschappelijk Comité bevestigt dat wanneer een kolonie besmet is met vuilbroed, het maken van kunstzwermen een algemeen aanvaarde techniek is (Del Hoyo *et al.* (2001) *Journal of Apicultural Research*, 40 (2) : 65-69 ; Hansen et Brødsgaard (2003) *Apiacta*, 38 : 140-145) waarmee men zich voor enkele jaren van sporen kan ontdoen zodat geen opvolging meer moet worden gedaan.

2) Besmetting van bijen met de *Tropilaelaps* mijt en besmetting van bijen met de kleine bijenkastkever (*Aethina tumida*) zijn ziekten die voorkomen op de lijst van het internationaal bureau voor besmettelijke veeziekten (OIE) en die dus moeten worden gemeld. In België werd geen enkel geval gemeld (zoösanitaire toestand in België per jaar :

http://www.oie.int/hs2/zi_pays.asp?c_pays=14&annee=2004). Het Wetenschappelijk Comité meent dat het een proactief initiatief is om deze nieuwe ziekten in het ontwerp koninklijk besluit op te nemen.

3) Artikel 8 bepaalt dat wanneer de diagnose van één van de besmettelijke ziekten bevestigd wordt, het Agentschap of de assistent voor de bijenteelt die het Agentschap vertegenwoordigt, een bijkomend onderzoek kan voorschrijven van de bijenstanden die in de schutkring gelegen zijn. Het Wetenschappelijk Comité wijst erop dat in het koninklijk besluit van 1981 door een erkende vereniging een monsternemer werd voorgedragen die de assistent voor de bijenteelt moest helpen bij het nemen van monsters en het verdelen van geneesmiddelen in samenhang met de bestrijding van bijenziekten. Het ontwerp koninklijk

besluit maakt hier geen melding meer van en het Wetenschappelijk Comité stelt zich de vraag wat de reden daarvan is (negatieve evaluatie van de functie, budgettaire maatregel?).

2. Specifieke opmerkingen:

- Artikel 2, punt 2° : definitie van verdacht aangetaste kolonies. Omwille van praktische redenen op het terrein vraagt het Wetenschappelijk Comité om bijvoorbeeld in een sectorgids aan te geven welke de in deze definitie vermelde “tekenen welke de aanwezigheid van één der ziekten bedoeld in artikel 1 doen vermoeden” zijn.
- Artikel 2. De definitie van ‘verdacht besmette kolonies’ komt niet voor in het ontwerp koninklijk besluit terwijl zij wel was vermeld in artikel 2, punt 3 van het koninklijk besluit van 10 september 1981. Het Wetenschappelijk Comité stelt voor deze definitie aan het ontwerp toe te voegen omdat die nog steeds belangrijk is, vooral met betrekking tot de epidemiologie.
- Artikel 2, punt 3°. Het Wetenschappelijk Comité meent dat de was in de definitie van ‘besmette kolonies’ moet worden vermeld als biologisch materiaal voor het uitvoeren van laboratoriumonderzoeken, althans voor vuilbroed. Het is immers zo dat, alhoewel de besmetting van de was doorgaans niet homogeen is en alhoewel de was doorgaans minder sterk besmet is dan de honing of de bijen/het broed zelf, besmetting van de was een interessante aanwijzing is van de besmettingsgraad (aantal sporen). Als de was besmet is, betekent dat doorgaans immers dat de besmettingsgraad hoog is. Bovendien bevestigt het Wetenschappelijk Comité dat de assistent voor de bijenteelt over nauwkeurige richtlijnen moet kunnen beschikken met betrekking tot het bemonsteren en meer bepaald het nemen van wasmonsters en dat die richtlijnen zouden kunnen worden beschreven in een sectorgids.
- Artikel 5. In dit artikel is sprake van 'bijenkolonies verdacht aangetast of besmet'. Het is op grond van deze zin moeilijk om uit te maken of de term ‘besmet’ verwijst naar de term ‘kolonies’ of naar de term ‘verdacht’ en dus ook om het tweede deel van deze zin te interpreteren. Gaat het om besmette kolonies of om kolonies die ervan verdacht worden besmet te zijn? De tekst is niet duidelijk, noch in het Frans, noch in het Nederlands. In het eerste geval zou men het moeten hebben over 'verdacht aangetaste bijenkolonies of besmette bijenkolonies'. In het tweede geval, over 'verdacht aangetast of verdacht besmette bijenkolonies'.
- Artikel 5. De epidemiologische toestand in verband met besmettelijke bijenziekten verschilt thans van die in 1981. Deze evolutie van de epidemiologische toestand wordt in het ontwerp koninklijk besluit niet expliciet aangetoond. Varroase is thans bijvoorbeeld een endemische ziekte maar toch stelt het koninklijk besluit dat dit nog een aangifteplichtige ziekte is. Omdat het echter om een Europese wetgeving gaat, wordt niettemin voorgesteld de tekst van het ontwerp koninklijk besluit met betrekking tot deze ziekte niet te wijzigen.

- Artikelen 5 en 6. Artikel 5 bepaalt dat de imker de burgemeester van zijn gemeente moet verwittigen, wanneer hij zijn kolonies ervan verdenkt aangetast of besmet te zijn. In artikel 6 staat dat de officiële dierenarts een onderzoek kan bevelen, wanneer hij een bijenstand ervan verdenkt besmet te zijn. Het Wetenschappelijk Comité wijst erop dat er geen verband bestaat tussen de artikelen 5 en 6, in die zin dat nergens wordt vermeld dat de burgemeester de officiële dierenarts moet ontbieden of dat de imker dit moet doen. Het Wetenschappelijk Comité stelt daarom voor om aan artikel 5 toe te voegen dat de imker, wanneer hij vermoedt dat zijn kolonies aangetast of besmet zijn, dit moet melden aan het hoofd van de PCE en aan de burgemeester van de provincie waarin hij zijn verblijfplaats heeft.
- Artikel 7. Dit artikel stelt dat wanneer de imker een abnormale sterfte vaststelt, hij een monster moet opsturen naar één van de drie vermelde laboratoria. Het Wetenschappelijk Comité is zich er terdege van bewust dat abnormale sterfte niet alleen door een besmettelijke ziekte, maar ook door vergiftiging kan worden veroorzaakt. Daarnaast maakt het de bedenking dat de vaststelling van abnormale sterfte of andere verdachte klinische tekenen moet worden opgenomen in de definitie van “verdacht aangetaste kolonies”.
- Artikel 9. Het Wetenschappelijk Comité stelt voor om de term « zich ervan te ontdoen » beter te omschrijven omdat die op verschillende manieren kan worden geïnterpreteerd : vernietigen, verbranden, wegwerpen,...Het lijkt het Comité immers belangrijk dat ervoor wordt gezorgd dat de imkers zich niet zomaar van de kolonies ontdoen zonder deze te vernietigen en dat zij ze niet vernietigen op een manier die niet in overeenstemming is met het dierenwelzijn. Het Wetenschappelijk Comité stelt ook voor om te vermelden dat de vernietiging van kolonies onder toezicht van het Agentschap moet plaatsvinden.
- Artikel 11. Dit artikel bepaalt dat de imkers met kolonies die aangetast zijn door één van de besmettelijke bijenziekten of met bijenstanden die in de schutkring gelegen zijn, er toe gehouden zijn alle “maatregelen” toe te passen die door het Agentschap worden voorgeschreven. Het Wetenschappelijk Comité meent dat deze richtlijn voorlopig volstaat gelet op de huidige epidemiologische situatie in Europa, maar stelt voor om bij een ongunstige evolutie van de epidemiologische toestand deze « maatregelen » concreet te beschrijven in een sectorgids.
- Artikel 12. Het Wetenschappelijk Comité stelt voor om, bij het laatste streepje, toe te voegen dat de honing ook niet mag worden verkocht bij aantasting van de bijenkolonies door vuilbroed.
- Artikel 13. Het Wetenschappelijk Comité stelt voor om het begrip « moeren » met koninginnen van een andere afstamming weg te laten omdat het, bij gebrek aan wetenschappelijke argumenten voor deze praktijk, betwijfelt of het zin heeft een andere koningin in te zetten.
- Artikel 15. Wat de vergoedingen voor kasten betreft, stelt het Wetenschappelijk Comité een aantal preciseringen voor :
 1. Vergoeding voor kolonies in de ruime betekenis en niet alleen voor kasten. Het Wetenschappelijk Comité stelt voor om een vergoeding voor kolonies toe te voegen

en om ondubbelzinnig te omschrijven wat een kolonie is (b.v. aantal dieren) die in aanmerking komt voor een vergoeding ;

2. Vergoeding die onafhankelijk is van het materiaal van de kast (er bestaan ook plastic bijenkasten) ;
3. Eventueel aan het aantal raten per kast gekoppelde vergoeding.

Verder stemt de Franse versie niet helemaal overeen met de Nederlandse versie. In de Nederlandse versie gaat het immers duidelijk om een vergoeding per kast terwijl in de Franse versie, de tekst 'une indemnité de 125 Euro pour les ruches en bois' niet aangeeft of dat bedrag bedoeld is als vergoeding voor een of voor alle houten kasten van een bijenstand.

- Artikel 19. Dit artikel bepaalt dat de imkers niet verplicht zijn toe te treden tot de georganiseerde bestrijding van bijenziekten. Die imkers moeten bijvoorbeeld niet de in het kader van de bestrijding aangeraden chemische behandelingen uitvoeren. Het Wetenschappelijk Comité wijst evenwel op het feit dat moet worden voorzien in de mogelijkheid dat het Agentschap, bij een positief onderzoek, aan die imkers een alternatieve behandeling kan opleggen. Die behandeling moet ten minste even doeltreffend zijn als de chemische behandeling die aan een toegetreden imker zou worden opgelegd waarbij de niet-toegetreden imker voor deze behandeling mag kiezen (Bijlage II van de Verordening (EEG) nr. 2377/90 van de Raad van 26 juni 1990 houdende een communautaire procedure tot vaststelling van maximumwaarden voor residuen van geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik in levensmiddelen van

dierlijke oorsprong; http://europa.eu.int/eur-lex/nl/consleg/pdf/1990/nl_1990R2377_do_001.pdf). Het Comité raadt derhalve aan om aan dit artikel toe te voegen dat bij positieve uitslag voor een onderzoek naar besmettelijke bijenziekten, de niet-toegetreden imkers de instructies van het Agentschap moeten volgen.

- Artikel 20. Dit artikel bepaalt dat het Agentschap het onderzoek kan bevelen van kolonies, in de in artikel 17 bedoelde zones, die toebehoren aan imkers die niet zijn toegetreden tot de georganiseerde bestrijding van bijenziekten, indien dit noodzakelijk is om een zone ziektevrij te verklaren. Dit artikel suggereert dat alleen niet-toegetreden imkers dit onderzoek moeten ondergaan. Het Wetenschappelijk Comité beklemtoont dat alle imkers, ongeacht of zij wel of niet tot de georganiseerde bestrijding zijn toegetreden, hun kolonies in de hier bedoelde omstandigheden moeten laten onderzoeken. Daarnaast is, met betrekking tot de betaling van de kostprijs van die onderzoeken, niet duidelijk vastgelegd wie wat betaalt (tot de bestrijding toegetreden imkers, niet tot de bestrijding toegetreden imkers, geregistreerde imkers,...).

3. Slotaanbevelingen:

1) Het Wetenschappelijk Comité meent dat het thans moeilijk is om voor Amerikaans vuilbroed de klinische tekenen te omschrijven op basis waarvan kan worden uitgemaakt of een kolonie wel of niet door deze besmettelijke ziekte is aangetast. Het spectrum van die klinische tekenen wordt immers steeds breder en de klinische tekenen hangen niet altijd samen met een genotypische stam van *Paenibacillus larvae* subsp *larvae* of *P. larvae* subsp. *pulvificiens*. Er bestaat ook een steeds grotere heterogeniteit op genetisch vlak, met verschillende virulentiefactoren (Genersch *et al.* (2005) Applied and Environmental Microbiology, 71 (11): 7551-7555; Generisch *et al.* (2005) Abstracts 39th Apimondia International Apicultural Congress, Dublin, Ireland, p 45). De huidige trend bestaat er trouwens in geen verschil meer te maken tussen die verschillende subspecies van bacteriën die vuilbroed veroorzaken (Forsgren et Pentikäinen (2005) Abstracts 39th Apimondia International Apicultural Congress, Dublin, Ireland, p 46 ; de Graaf *et al.* (2006) Journal of Invertebrate Pathology, 91 : 115-123). Daarnaast is het mogelijk dat een kast is besmet met

Paenibacillus larvae (positieve test) zonder dat er duidelijke klinische tekenen zijn. Het is immers zo dat 10% van de Belgische bijenkasten besmet zijn zonder klinische tekenen te vertonen (de Graaf *et al.* (2001) *Apidologie* 32 (6) : 587-599), en dat wanneer wordt besloten om de bijenstanden te vernietigen, enkel en alleen omdat zij besmet zijn, dat voor de sector een economische ramp zou zijn. Daarom is het Wetenschappelijk Comité van mening dat een drempelwaarde (aantal sporen van *Paenibacillus* in een bepaalde hoeveelheid broedsel, honing, of was) vanaf de welke maatregelen moeten worden toegepast (desinfectering indien het aantal sporen lager dan de drempelwaarde is, en sanitaire maatregelen indien het aantal sporen hoger dan de drempelwaarde is), beschikbaar zou moeten zijn. Het Wetenschappelijk Comité stelt voor dat indien een sectoriële autocontrolegids zou opgesteld worden door de sector, er verwezen moet worden naar die drempelwaarde, alsook naar de gebruikte bepalingmethode. Het Wetenschappelijk Comité vestigt ook de aandacht op het feit dat de resultaten van de bepaling van het aantal sporen kan verschillen al naargelang van de gebruikte methode. Inderdaad, in België wordt bij het tellen van de sporen rekening gehouden met het hele bezinksel dat na centrifugeren is gekomen, terwijl men bijvoorbeeld in Duitsland de sporen telt op een evenmatig deel (Ritter et Kiefer (1995) *Animal Research and Development*, 42 : 7-13). Om die reden raadt het Wetenschappelijk Comité aan om op Europees vlak geharmoniseerde methoden te gebruiken.

2) In verband met artikel 12 acht het Wetenschappelijk Comité het gunstig dat in paragraaf 2 wordt vermeld dat het Agentschap, bij besmetting met vuilbroed, kan besluiten om volgens haar instructies saneringsmaatregelen te doen toepassen. De instructies van het Agentschap kunnen immers sneller aan de evolutie van de wetenschappelijke gegevens en aan de evolutie van de epidemiologische toestand worden aangepast dan bijvoorbeeld een koninklijk of ministerieel besluit. Het Wetenschappelijk Comité stelt voor om bij evolutie van de epidemiologische toestand deze instructies en de toepassing ervan in samenwerking met de sector vast te leggen, in de vorm van een sectorgids.

Het Wetenschappelijk Comité keurt het ingediende ontwerp koninklijk besluit goed, mits de hierboven vermelde aanbevelingen in acht worden genomen.

Namens het Wetenschappelijk Comité,
Prof. Dr. Ir. André Huyghebaert
Voorzitter
Brussel, 10 maart 2006

